

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a:

Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl v. a.

Correspondentiele sê se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Èr banii de prenumeratiune la
TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

Santirea bisericeii din Banatu-Comlosiu.

Iu mersulu poporului nostru spre desvoltare si progresu prin ajutoriulu si sub scutul bisericeii nostre nationale, — fiecare actu, prin carele se manifestéza sêmtiulu de pietate crestinésca alu poporului facia de biseric'a, si facia de sfintele ei asiedimintê, este unu actu de adeverata bucuria, si unu semnu vediutu de inaintare in desvoltarea poporului nostru pre tôte terenele vietii.

Impressiunea acestei crestinesci bucurii o-a facutu asupra nóstra, si credem, asupra tuturor celor ce au fostu de facia Duminec'a trecúta la actulu santirei bisericeii din Banat-Comlosiu.

Comun'a Banat-Comlosiu este un'a din cele mai frumóse comune din partile Banatului temisianu, a-partienetórie eparchiei ortodoxe romane a Aradului, este o comuna bisericésca, carea a avutu importantia in trecutu, si are o frumósa chiamare pentru desvoltarea nóstra viitoria, — atât dupa situatiunea ei, cá centru alu protopresviteratulu B. Comlosiului, cât si dupa numerulu si valórea poporului nostru de acolo pentru desvoltarea nóstra ulterióra, cá biseric'a, si cá poporu. Si deci interesulu, ce-lú are biseric'a nóstra facia de inaintarea acestei comune, — ne inspira bucuri'a, sub impressiunea carei'a ne gasim in momentulu, cand scriem acestu reportu.

Edificiulu bisericescu alu acestei comune, ridicatu de lacasiu Domnului inainte cu 100 de ani, si situatu in piatia, si anume in celu mai frumosu locu din comuna, in anulu acest'a s'a reparatu in modu radicalu, si s'a depins frumos pre dinlauntru; si in considerarea, ca biseric'a, la zidirea ei din temelia, inainte cu 100 de ani, nu a fost santita prin Archiereu, — credintiosii nostri tienênd contu de prescisele si santele asiedieminte ale bisericeii nostre, au invitat pre Pré Santi'a S'a parintele Episcopu alu Aradului Ioan Metianu, cá se escurga la faci'a locului, si se sêvêrsiésca actulu santirei.

Pré Santi'a S'a urmand cu tóta bunavointi'a

dorintiei si invitárii credintiosiloru sei a escurs la faci'a locului, si a efeptuitu actulu santirei cu tóta solemnitatea prescisa, in fiinti'a de facia a intregu poporulu din Banat-Comlosiu si a unui insemnatu numeru de inteligenti si poporu din comunele invecinate, carele venise se fia marturia bucuriei credintiosilor nostri din Comlosiu, cari prin actulu efeptuitu alu santirei bisericeii si-au vediutu realisata o ferbinte dorintia a sêmtiului lor de pietate crestinésca.

Trei sunt cu deosebire momentele, cari ne inspira ~~acésta~~ crestinésca bucuria, si anume: faptulu, — ca credintiosii nostri din Banat-Comlosiu ii-am vediut inspirati de credinti'a in Ddiu si in puterea de viétia a bisericeii strebune, caldur'a si multiemirea inimei, cu carea poporulu a intêmpinat, si primit in mijloculu sêu pre Archiereulu bisericeii sale, cá representante si siefu alu guvernului bisericescu eparchiotu, precum si armoni'a, pre carea o-am vediut si la acésta ocaziune manifestandu-se faptice intre cleru si poporu pentru unu mersu cât mai repede si mai succesu in desvoltarea nóstra sub scutul si conducerea bisericeii si evangeliiei Domnului.

Nu este inventiunea nóstra, — ci este unu faptu deplin constatatu prin desvoltarea istorica a bisericeii crescine, ca credinti'a religiósca, credinti'a in Ddiu si in sant'a Lui biseric'a constituiesce cea mai mare bagati'a a popórelor. Credinti'a in Ddiu si in sant'a lui biseric'a forméza convingerea religiósca a popórelor, si in urmare acésta credintia constituiesce conditiunea fundamentala pentru desvoltarea lor pre tôte terenele vietii; ér poporulu, carele vadesce, si manifestéza acésta santa credintia, póte continuá cu deplin succesu mersulu seu spre desvoltarea si perfectiunea crestinésca.

Trecênd la cele intêmpilate cu ocaziunea acstei sante solemnitati inregistrám urmatórele:

Pré Santi'a S'a ajungênd la gar'a din Zsombolya a fost intêmpinat de parintele protopresviteru

tractualu Paul Miulescu, carle venise cu o deputatiune dintre fruntasii poporului din B. Comlosiu se bineventeze pre Pré Santi'a S'a, precum si de preotimea si multu poporu din comune invecinate: Beregsêu si Checi'a romana. La hotarulu Banat-Comlusiulu Pré Santi'a S'a fu întempinat de unu frumosu banderiu de câlăreti si de poporu multu, carele sub conducerea domnului notariu comunalu Ioan Suci buvineventă pre Pré Santi'a S'a, si dete espressiune bucuriei de carea este inspiratu, vediend in mijloculu seu pre Archiereulu seu. Intrand in comuna Pré Santi'a S'a fu bineventatetu inaintea bisericeii sub o frumoasă pórta de triumfu de preotime imbracata in ornate cu sant'a cruce si cu sant'a evangelia si de unu numeru mare de poporu. Dupa unu scurtu discursu de bineventare, pronunsiatu de parintele protopresviteru, — P. S. S. tienù o vorbire poporului, apoi sarutà sant'a cruce si sant'a evangelia, si intrand in biserica sevêrsi rugatiunile prescise inainte de actulu santirei bisericeii.

Dupa esirea din biserica P. S. S. merse la locuinti'a, arangiata in castelulu dominalu, — unde reuniunea de cantări din Comlosiu si corulu plugarilor din Izvin sub conducerea zelosulu invetiatoriu Ioan Mateic'a si celu din San-Nicolaulu-mare sub conducerea zelosulu invetiatoriu Minisian arangià o serenada si unu conductu de tortie. Cu acêsta ocaziune bineventă pre P. S. S. dlu invetiatoriu Iulian Vui'a in numele corpulu invetiatorescu si in numele corurilor numite.

A dou'a di la ôrele 9 si jumetate s'a sevêrsit actulu santirei bisericeii mai antaiu in altariu, ér dupa aceea s'a ocolit biserica si s'au cetit santele evangeliu prescise.

Dupa intrarea in sant'a biserica s'a oficiat prin P. S. S. cu asistentia numeroasa sant'a liturghia, sub decursulu carei'a P. S. S. ridicà rogatiuni si pentru odichn'a fericitilor ctitori si ajutatori ai acesteii sante bisericeii din famili'a Naco, pentru fericitulu protopresviteriu Vincentiu Sierban, precum si pentru parinti si fratii nostri trecuti la cele eterne. Dupa sevêrsirea santei liturgii P. S. S. tienù poporului o vorbire, in carea aretà si desvoltà insemnatatea santei bisericeii, cá isvorulu, prin carele se revêrsa darurile lui Ddiu asupra credintiosilor si cá scôla a virtutilor crestine si mijlocu pentru desvoltare si inaintare a poporului pre tôte terenele vietii.

Dupa acêst'a P. S. S. sevêrsi actulu santirei steagulu reuniunii de cantări din B.-Comlosiu, — si dupa datina stropi poporulu cu apa santita.

Dupa esirea din sant'a biserica P. S. S. facu mai multe visite la inteligentii si onoratorii din B. Comlosiu. Apoi luà pranzulu la banchetulu, arangeatu in localitatile casinei.

Dupa prandiu Pré Santi'a S'a la ôrele 4¹/₂ plecà la Aradu insocitu de unu frumosu banderiu de câlăreti si de multime de poporu si onoratorii, insocitu

de multiemirea si insufletirea religiôsa a credintiosilor din B.-Comlosiu si juru.

Terminand acestu reportu alu nostru ne ridicam glasulu inimei si mintii nôstre catra Domnulu si Stephanulu Ceriului si alu pamêntului, — cá rogatiunile ridicatc de P. S. S. si la acêsta ocaziune se aflu haru inaintea lui Ddiu, si se fia aperare si scutu poporului nostru in mersulu sêu spre desvoltare pre tôte terenele vietii.

Date interesante despre Domnulu nostru Isus Christosu.

O scrisóre importanta s'a descoperitu in arhivele Quirinalului din Rom'a asupra lui Isus. Acêst'a este o scrisóre a lui Publius Lentulus, guvernatorulu Iudeii trimisa consiliulu Romanu, in care descrie pe largu persón'a si signalmentele lui Isus. Êta scrisórea in traducere romanésca :

Publius Lentulus, guvernatorulu Iudeii, — pe timpulu lui Cesar — catre consiliulu si poporulu Romanu. Unu omu fôrte energicu s'a ivituesi traesce in aceste timpuri in Iudaea, alu cãru nume, e Isus Christosu, pe care poporulu ilu numesce de profetulu adeverului, ér discipolii sei de fiulu lui Dumnedieu. Inviadia pe morti si tamaduesce pe toti bolnavii. Acestu omu e intr'adever impunetoru, inaltu si de o constitutie frumoasa. Are o fatia respectabila care fara indoiala destépta in privitoru dragostea si stim'a neconditionata. Paru-i pana la urechi e netedu si de culóre castanie, ér de la urechi in josu e cretiu, ceva mai negru si mai cu lustru si astfelu se revarsa peste umerii sei. Paru-i e despartitu la mijlocu dupa obiceiulu nazarineniloru. Fruntea-i inalta si deschisa, precum si figur'a lui fara nici o sbarcitura 'l face fôrte placutu.

Nasulu si gur'a regulate. Barba bogata de colórea perului seu, prin mijlocu e impartita in doue. Privire nepretentiôsa si barbatésca, ochi albastru si curati. In dojenirile sale e timidu, in sfaturile sale amabilu si simpaticu. E veselu cu tôte ca 'si pastreza mereu o seriozitate impunetóre. Nimeni nu l-a vediutu nici odata ridenti, dar adesea ori plange si adesea ori varsa lacrimi de condolentia. Stiinti'a si cunostintiele lui au pusu in uimire pe preoti, pe savanti si doctori. Statura inalta si drépta. In mancare si beutura e cumpatat. In vorbire e scurtu, modestu si precisu. Daca vorbesce poporului, cuvintele ii curgu cá miera si poporulu ilu asculta cu evlavie si cu bucurie. Se dice ca n'a pricinuitu nimenui si nici odata vr'unu reu, din contra a fericitu pre multi nenorociti a vindecatu multi bolnavi, ba chiar a inviatu si morti.

Acêst'a este scrisórea lui Publius Lentulus care doue mii de ani a remasu intacta.

Pedagogi'a parintiloru bisericesci.

In cei dintaiu secolu ai crestinismului nu existá inca teorie pedagogica in intielesu propriu disu, inse in scrierile aceluor barbatu mari ai bisericeci, pe cari i-i numimu: parinti bisericesci, se gasescu multe reflexiuni pretiose asupra modului de a educá pre copii si juni conform principiiloru religiunei crestine, si a-i conduce la o viétia intru Isus Christosu. Tóte vederile pedagogice ale acestoru autori cu condeiu sfintitu, au emanatu din iubirea lor gat'a de ori-ce jertfa pentru biserica, si din entusiasmulu puternicu ce pulsá in inim'a lor pentru veritátile eterne ale religiunei lui Isus Christosu. In ochii parintiloru bisericesci tóta sciinti'a lumésca in sine desiérta si de putienu pretiu este, daca nu se aplica in serviciulu educatiunei religióse. Dintre parintii bisericesci acei'a, carii apartienu la scól'a alexandrina, si carii pe langa teologi'a crestina si-au nutritu sufletulu si din comorile literaturii eline partinea cultur'a pagana si se nisuiu de a o impacá cu invetiaturile crestinismului; din contra, parintii bisericesci din scól'a africana combateau sciinti'a elina si cereau, cá se respinga si se eschida din educatiune tóte invetiaturile classiciloru pagani.

A) Parintii bisericesci din scól'a alexandrina.

Dintre parintii bisericesci, carii partineau cultur'a pagana classica, avem se amintim la loculu celu dintaiu pre:

I. Origenu.

Unulu din cei mai mari invetiati ai tuturoru timpiloru, numitu „adamatios“ (de diamant) pentru diliginti'a s'a nebosita. Elu este fundatorulu sciintiei teologice. S'a nascutu in 185 d. Chr. la Alexandria. A fost discipolulu lui Panten si Clement. La 203 elu a devenitu invetiatoru la scól'a catechetica din Alexandria, carea sub conducerea lui a ajunsu culmea stralucirii sale. Origenu a muritu in orasiulu Tyrus la 254, pe timpulu imperatului Decius, in urm'a turmentariloru, ce le-a suferitu cá martiru. Elu a scrisu, dupa-cum spune Hieronim, vre-o 2000 de opuri.

In cât privesce pedagogi'a, principiulu de frunte alu lui Origenu erá: a propune eleviloru sei numai invetiaturi de acelea, pe cari elu se nisuiá de a-le realisá si in viéti'a s'a proprie, pentru cá se-i crésca pre acei'a nu numai prin invetiaturi, ci mai vertosu prin exemple.

Inainte de ce Origenu incepea se invetie pre elevu dupa tóta form'a, prin intrebari deosebite cautá se descopere scaderile aceluia, pentru cá se-le póta corectá. Astfelu pre-

gatiá elu pre omulu tineru si 'l facea capabilu de a primí adevérulu. Apoi depunea sementi'a invetiaturii in sufletulu elevulu cá intr'unu pamentu bine pregatitu pentru a produce roduri imbucurátore.

Elu propunea eleviloru sei mai nainte de tóte: dialectic'a, cu scopu de a-le ascuti judecat'a. Inse dialectic'a lui Origenu nu erá cea de tóte dilele, ci erá aceea sciintia, carea erá indispensabila pentru elini si barbari, pentru invetiati si neinvetiati deopotriva.

In legatura cu dialectic'a, Origenu mai propunea si sciinti'a despre natura. Aici elu descriá si eplicá fiesce-care productulu si fiesce-care fenomenu si tóte modificatiunile lor, pentru a-i convinge pre elevi prin argumente imprumutate dela ratiune, ca lucrurile naturii suntu deseversite ér intielepiciunea si puterea lui Dumnedieu margini nu are. —

Dupa aceste cunoscintie pregatítore Origenu conducea pre discipoli la sciinti'a despre moralitate. Elu nu-se multiamá numai cu invetiatur'a prin vorbe, ci aretá exemple frumóse, si i-i lasá se vada in insasi viéti'a magistrului lor icón'a cea stralucítore a virtutii. In deosebi i-i indemná pre tineri se continue o viétiá retrasa, se-si intórca cugetarea la sine insusi, si se se ingrijésca de a ajunge cât mai ingraba la fericirea in Dumnedieu.

Mai tardiu puneu Origenu pre elevi se cetésca operele filosofiloru si poetiloru antici, inse nu permitea de a ceti astfelu de autori, cari néga existenti'a lui Dumnedieu; acesti'a nu merita a fi cetiti, caci prin ei se patéza sufletulu. Origenu staruía, cá elevii sei se cunósca tóte parerile filosofice, se scruteze adevérulu indeplina libertate, pentru-ca sufletulu lor se se umple de tóte darurile cunóscerei pana la prisosintia. Pe acésta cale catra adevéru i-i conducea pe tineri elu insusi, si i-i scotea la lumina decâte-ori acei'a intimpinu probleme complicate, sau pareri obscure si amagitóre.

Momentulu de incheiere alu invetiamentulu erá: interpretarea sfintei scripturi. Aici Origenu plecá dela supositiunea, ca scrierile sfinte suntu de origine divina si se potu considerá cá unu organu perfectu si armonicu alu lui Dumnedieu. La interpretare afara de intielesulu literaru, elu dicea ca trebe a cautá in totdeuna unu altu intielesu mai aduncu. Origenu deosebiá trei intielesuri: unulu literalu, unulu moralu si unulu suprasensualu. Intielesulu literalu sau verbalu se póte privi cá corpulu, intielesulu moralu cá sufletulu, si intielesulu pnevmaticu cá spiritulu locului interpretatu. Ómenii se pot edificá si puru numai prin explicarea verbala: ceea ce se vede si de acolo, ca in poporul celu simplu inca se gasescu destui credinciosi adevérati. Intielesulu moralu se repórta la cultur'a etica a omului si e ascunsu sub vestmentulu vorbirii. In fine intielesulu pnevmaticu se reduce la

ideile religioase, pe cari le poti cuprinde numai prin speculatiune pura. Fiesce-care locu din sfint'a scriptura posedea unu anumitu intielesu pnevmaticu, dar nu fiesce-carele are intielesu verbalu: in multe cazuri cuventulu pentru sine nu are nici o insemnatare, ci e numai reprezentatorulu intielesului idealu: Pentru fiesce-care locu din sfint'a scriptura trebuie se scim gasi unu intielesu demnu de Dumnedieu.

Din principiile lui Origenu se póte vedé, cum erá intogmitu preste tot procesulu invetiamentului in primele scoli superioare crestine. Sciintiele lumesci se propuneau in extensiune destulu de mare, inse in totdeauna numai cá mijloce pentru a puté intielege cu atât mai temeinicu adeveturile revelatiunii divine. Invetiamentulu cunoscintieloru profane se privia numai cá si o pregatire pentru studiulu sciintieloru sfinte. De aci vine, ca la cei mai multi parinti bisericesci gasim pe langa cunoscerea profunda a sfintei scripturi, si o cultura enciclopedica carea ne pune in uimire.

II. Ioanu Chrisostomulu.

Unu mare oratoru alu bisericeii crestine. S'a nascutu in 347 d. Chr. Cugetarile lui relative la educatiune sunt depuse in „Omilii“ si in „Scrierile asupra monahismului.“

Dupa Ioanu Chrisostomulu adevrata educatiune este aceea, carea mai nainte se cobóra, apoi se inalta, dupa exemplulu lui Dumnedieu, carele cá unu mare educatoru alu omenimii, s'a coboritu intre ómeni, pentru a-i puté ridicá la sine.

Numai cu incetulu, pasu de pasu, se se conduce elevulu la intielepiciunea dumnedieasca; chiar asia precum si Isus Christosu nu si-a descoperitu dintr'odata divinitatea sa, ci intru inceputu a lasatu pre ómeni se-l privésca cá pe unu profetu si omu sfantu, si numai apoi a aretatu ceea ce Elu a fost intru adeveru.

Scopulu principalu in educatiune este si trebuie se fie: a introduce pre elevu intru intielepiciunea divina. „Nu cautá, dice Ioanu Chrisostomulu, de a formá din fiulu teu oratoru, ci mai vertosu educa-l pre elu spre intielepiciune crestinesca. Totulu se reduce la caracteru, nu la vorbe; numai acela 'l face pre omu tare pentru imperati'a lui Dumnedieu, si ii castiga adevuratele bunuri. Nu deprinde vorbirea elevului, ci curatiesce sufletulu lui! Eu nu le dicu acestea pentru a te retiené, se dai fiului teu cultura literara, ci vreau numai se te impedeu de a pune tóta ingrijirea pe acést'a!“

Apoi Ioanu Chrisostomulu cere, cá parintii se arete copiiloru numai exemple nobile, si se nu neglige de a veghiá bine asupra lor. Parintii, cari dau exemple rele si cari negliga educatiunea copiiloru, sunt mai rei decât cei-ce 'si

ucid copii; caci acestia din urma pot se despartiésca numai corpulu de sufletu, pre când acei'a arunca si sufletulu in infernu. Tóta reutatea copiiloru provine din neglenti'a nóstra, adeca de acolo, ca nu-i i-am indatinatu destulu de timpuriu la fric'a de Dumnedieu.

Fórte durerosu este daca parintii, in cerculu familiaru, vorbescu cu copii numai despre lucruri pamentesci, ér nu despre lucruri ceresci, si daca ei le inspira acelor'a poft'a de avere si dorulu de stima desiérta, ba póte chiar ei i-i si indémna la aceea ce este in contr'a invetiaturii lui Isus Christosu.

Mai departe trebuie se se puna in vederea copiiloru si gresielile ce le-au facutu ei, si se se aplice fric'a si disciplin'a, pentru a extirpá din ei inertia.

Nebunie este a crede, ca invetiamentulu religionaru nu-i pentru copii. In acésta etate omulu are deosebita lipsa de a audí astfelu de lucruri. Etatea cea cruda percepe cu usiurintia tot ce aude, si in inimile tinere tóte se imprima, cá sigilulu in céra. Viéti'a omului in acésta perioda incepe a-se întórce spre bine ori spre reu. Daca dela pragulu vietii i-i conducem pre elevi la bine si i-i scutim de reu, atunci binele li-se face o insusire interna, li-se preface in natura, si ei nu vor trece spontanu la reu, ci prin dedare vor fi atrasi de a seversá binele. Parintii n'au nimic in contr'a, daca copii asista la spectacole, inse a merge la bisericu, nu i-i indémna, si daca se si intempla de vine baétulu acolo, elu vine fara scopu si fara folosu, numai cá de petrecere. Aceste trebuie se se faca de aici-incolo altcum. Noi intrebam pre baeti, ca ce au invetiatu ei la scóla: tot asia ar trebui se-i intrebám, ca ce au auditu ei in bisericu, unde e mai bine, daca i-i conducem noi insine. In chipulu acést'a indreptarea filoru nostri ne-ar fi unu lucru fórte usioru si comod.

Cele mai bune educátore de copii sunt femeile. Pe când barbatulu prin afaceri publice adesea este retienutu dela educatiune: pe atunci femeea, libera, de atari griji, se póte ocupá mai multu cu educatiunea copiiloru.

Afara de educatiunea familiara, cele mai insemnate institute de cultura crestinesca sunt: claustrele, caci in ele copii remanu scutiti de coruptiunea lumésca, se dedau cu viéti'a crestinesca si se introduceu in cunoscerea sfintei scripturi. In clastru individulu continua o viéti'a, carea este démna de ceru; aci toti traescu asemenea ingeriloru, — in linisce, pace si bucurie egala. Despre alu meu si alu teu nimeni nu vorbesce. Tóte sunt comune tuturor. Cât de sus stau claustrele cu invetiamentulu si educatiunea lor, continua Ioanu Chrisostomulu, in asemenare cu scolile pagane! Se nimicim asia dar tóte scólele sciintiei? Acésta eu nu o dicu. Eu pretind numai, cá se nu nimicim zidirea virtutii. Daca sufletulu are virtute, atunci necunoscerea sciintiei nu-i va stricá.

Este inse sufletulu stricatu, atunci pre lãnga cea mai stralucita sciintia si elocuentia, elu se va perde.

III. Vasilie celu mare.

(329—379) a desvoltatu mai departe ideile pedagogice ale lui Ioanu Chrisostomulu. Elu separãza in educatiune elementulu asceticu de celu pedagogicu. Vasilie celu mare erã fõrte insultatitu atãt pentru vieti'a monachala, cãt si pentru cultur'a elina.

Acestu parinte bisericescu a lucrat multu pentru educatiunea copiiloru, orfani si seraci. Elu a stabilitu unu regulamentu de o sebitu pentru monachi, in carele impune acestora si datorinti'a de a-se ocupã cu educatiunea tinerimei. Aici elu cere, cã monachii se iee sub scutulor pre copii orfani si pre acei'a, carii au parinti de tot lipsiti; se-i impartasiãca de o educatiune comuna, parintãca si piõsa. Spre acestu scopu se vor infiintã scõle cu internatu, si copii se vor pune sub conducerea si paz'a unui barbatu inaintatu in etate, expert si cu pacientia probata.

Mijlõcele disciplinare trebuie se fie astfelu, cã se-i dedee pre tineri la unilintia si stapanire de sine. Fiesce-care erõre se va pedepsi asia, incãt pedeps'a se põta servi totodata cã si o deprindere in predomnire si liniste sufletãca. Dacã cutare elevu vorbesce lucruri necuviincõse, mintiesce si batjocuresce pre altii: atunci elu se va pedepsi cu postire si tacere. Dacã baëtulu este maniosu pe unu sotiu alu seu, trebuie se-l facem nu numai a-se impacã cu acest'a, ci dupa imprejurari a-i acordã si servicii de iubire fratiãca. Locuinti'a eleviloru are se fie separata de a monachiloru, pentru a putã sustienã respectulu prin departarea cuvenita.

In locu de mituri elevii au se invetie de rostu naratiunile despre minuni, er in locu de gnome sententie de ale lui Solomon. Cel-ce scie mai bine, va capetã premii. Se nu se permita copiiloru de a ceti pre clasicii latini si grecesci. Premiile se vor aplicã pentru a facilitã invetiamentulu. Atentiunea se va putã tienã incordata si imprascierea cugertarii se va impededã prin intrebãri necurmãte. Pana cãnd sufletulu e mõle si flexibilu are se se incãpa tõta deprinderea in fapte bune. Rugaciunile comune trebuie se-le faca educatorii impreuna cu elevii, la timpulu prescrisu, cã se se edifice unii prin altii.

In vorbirea s'a „catra junii crestini“, Vasilie celu mare indãmna tinerimea, cã se iubãca, cultur'a elina. Elu recomanda studiulu scrieriloru clasice asia: „Ve dau sfatulu, cã se nu incredintiati carmuirea sufletului vostru, cã a unei nai, odata pentru totdeauna aceloru barbati, si nici se nu urmati lor in catrau ei ve conducu, ci se luati dela el numai aceea ce ve põte fi de folosu, si se si sciti, ce trebuie se incunjurati. Crestinulu are se caute bunurile vietii viitõre. La acãsta vietiã ne conduce

sfant'a scriptura, carea ne invatã pe noi prin taine. Pana cãnd inse suntem prã tineri a putã cuprinde adanculu ei intielesu, trebuie se deprindem ochii nostri spirituali prin alte scrieri nu de tot diferite, si se imitam pre aceia, carii dupace si-au castigatu abilitate in miscarile maniloru si in seritu, se folosescu de rezultatele acestoru jocuri in lupte adeverate. Si pre noi, precum trebuie se credem, ne astãpta cea mai mare din tõte luptele, pentru carea noi tõte le facem, pentru carea noi ne pregatim cu tõta puterea si incordarea si pentru carea ne punem in comunicatiune cu poeti, cu istorici, cu oratori si cu toti õmenii acei'a, carii pot se contribue cu bine la scaparea sufletului nostru.

Caci precum vapsitorulu mai nainte preparãza cu ingrijire tot aceea, ce are se vapsãca, si apoi arunca pe pãnza purpurulu stralucitoru; asemenea si noi ne vom cultivã mai nainte prin invetiãturile externe ale paganiloru, apoi vom procede la cunõscerea invetiãturiloru sfinte si tainice. Numai astfelu se va putã imprimã in sufletulu nostru nestãrsa tõta marirea virtutii, si numai astfelu dupa-ce ne-am deprinsu a privi icõn'a sõrelui in oglind'a apei, ne vom putã ridicã ochii spre isvorulu celu de sus alu luminei! Si mai departe: „Am auditu dela unu barbatu, carele se pricepe fõrte bine la explicarea poetiloru, si elu mi-a disu, ca poem'a lui Homer afara de unele parti laterale, dela inceputu si pana la fine nu este altceva, decãt unu cântecu de lauda asupra virtutii.

(Va urmã.)

Dr. P. Piposiu.

Scõl'a si factorii ei, in legatura cu o prelegere practica referitõria la introducerea in Istoria.

Disertatiune tinuta de N. Boscaiu, inv. in siedinti'a invetiãtoriloru rom. gr. or. a despartimentului cercralu din tractulu Buteniloru la 28 Augustu 1891.

Onorata Adunare!

Comitetulu reuniunei nõstre districtuale, cand a impartitu materialulu de invetiamentu in grupe spre pertractare in adunarile despartieminteloru cercuale, a avutu in vedere uniformitatea invetiamentului in tõte scõlele nõstre, si nu fara cauza, cãci scim bine ca ori ce lucru nu ni multiamesce numai esteriorulu seu deca nu e si durabilu. Asia si cu invetiamentulu — nu trebuie se ne multiamimu numai cu aparinti'a, va se dica cu dresur'a pentru unu scopu õrecare lateralu, ci trebuie se-i punem basa pentru viitoriu.

Suntem ajunsi in vãculu luminarei, in timpulu in care de ne vom intõrce privirea in ori ce parte, dam de popõre, cari emuleaza in lupta pentru inaintare in cultura.

Traim intr'astfelu de timpuri, in cari economulu fie cat de avutu, maestrulu fie catu de istetiu in art'a s'a

ead jertfa imprejurariloru, dacă nu suntu condusi de steu'a culturai. Trecut-au timpurile, in cari preotului i-a fostu de ajunsu a scí numai seversí servitiulu in biserică, ér invetiatoriulu s'a multiamitu ca a potutu introduce baetii in scriere si in cetirea psaltirei si poporulu erá sclavu intunerecului, — dic tóte au trecut, ér amin-tirea loru a remasu numai cá se ne dee unu impulsu mai mare spre inaintare.

Si dacă ne vom întrebá, care e midiloculu prin care omenirea a ajunsu la unu aventu asia de mare, incatu poti scrie cu iutimea fulgerului, calatoresci cu puterea aburului dintr'un punctu alu pamentului intr'altulu, ba si aerulu lu-faci sclavu capricieloru? Care e midiloculu, prin care puterea omului întrece pe aceea a uriesiloru din poveste?

Respunsulu e fórtu scurtu, si adeca: scól'a.

Scól'a este masineri'a aceea, prin care omulu se face omu in intielesulu adeveratu alu cuventului, scól'a dara reformeaza lumea.

Numai acelu statu e puternicu, in care scól'a e bine organizata. Numai acelu poporu pote stá cu o frunte senina si cu o facia deschisa inaintea altui poporu, care a trecut prin o scóla cum trebuie se fie scól'a in intielesu strensu.

Si cari suntu factorii scólei? Invetiatoriulu, elevii si obiectele de invetiamentu. Si deca ne vom întrebá de scopulu scólei, la ce scopu tientesce ea, din respunsu vom aflá tocmai aceea ce trebuie se fie chiamarea invetiatoriului. Si anume: a formá pre omu spiritualu si corporal-minte, a luminá spiritulu si a desvóltá corpulu, a formá din baetu unu omu pentru viitoriu, care se fie folositoriu societatii in care traesce, statului si siesi singuru. Alu face se póta stá in curentu cu tóte intemplantile, se se afle acasa la tóte apucaturile siarlataniloru, si se infranga cu barbatie tóte vicisitudinile timpului.

Asiadora din scopulu scólei se desvóltá chiamarea invetiatoriului. Frumósa si grea chiamare! Chiamare care atrage dupa sine responsabilitate nunumai inaintea societatii, ci si inaintea lui Ddieu, precum renumitul intemetoriu alu scóleloru piosa din Italia, de prin véculu alu XVI-le spaniolulu Iosif de Calasenz, se adreseaza catra institutorii sei: „Voi nu sunteti responsabili inaintea lui Ddieu numai de voi insive, dar si de junimea care ve este incredintiata. Preparative dar pentru diu'a cea mare, cand veti trebui se dati compt de actiunile vóstre,“ căci cum este invetiatoriulu astfeliu este si scolariulu! Invetiati dér a pretiui după adeverata sa valóre vocatiunea vóstra. Binele junimei confiata ingrijirei vóstre este in manile vóstre. Ea ve va binecuventá séu ve va blastemá, dupa cum veti fi sciutu a o conduce. Deci „fiti parinti pentru elevii vostri, nu lucrati pentru salarie, căci consciinti'a de a fi facut binele valoreaza mai mult decat comorile lumei.“

Am disu ca factorii scólei suntu invetiatoriulu, elevii si obiectele de invetiamentu. Vediuram care e chiamarea precat de frumósa atatu de grea a invetiatoriului. Se vedem acum cum trebuie se fie invetiatoriulu? la aceasta întrebare, nu se póte dá unu respunsu mai po-

trivitu decat prin cuvintele pedagogului germanu Sailer. Elu dice invetiatoriloru: „Deveniti mai buni si junimea va deveni mai buna. Bunulu invetiatoriu nu este pedantu. Pedantismulu este totu ce póte fi mai uritu si cu tóte aceste elu este atât de comunu, incatu invetiatoriulu modestu pare a fi unu fenomenu. Cum trebuie se fie acestu din urma? Dupa credinti'a mea invetiatorulu modestu este liberu de acelu interesu meschinu, care-lu face se inchida ochii asupra defectelor copiloru nobili si bogati si se pedepsesca fara mila erorile copiloru seraci; elu este liberu de setea petrekeriloru cari lu-facu a lasá pre elevii sei singuri si a alergá dupa placeri, elu este liberu de aceea mania nedisciplinata, care se aprinde cá fosforulu si care lovesce cá orbulu; elu este liberu de acele deprinderi aspre si barbare, cari facu din copii sei nisce selbategi; elu este liberu de aceea lene si moliciune, cari facu din scóla unu locu uritu si unu eserecitiu de reutate; elu este liberu in fine de totu ce face pe invetiatoriu necapabilu de a-si tienea bine scól'a s'a. — De alta parte, elu are destula pacientia si inteligintia destulu amoru si curagiu spre a educá cum se cuvine jun'a generatiune ce i-se incredintiéza. Elu scie se se faca copilu cu copii, spre a potea face dintr'ensii ómeni, elu scie se pedepsesca cu seriositate cand descopere mintiun'a, hoti'a si reutatea; elu desvóltá prin naratiune si cestiuni o cugetare drepta in elevii sei, elu nu suferé nici o necuratie in la ei. Elu privesce scól'a s'a cá unu statu micu, in care partialitatea nu trebuie se descuragieze pre cei slabi si se faca aroganti pre cei mai buni; elu i-invétia a cunosce plantele veninóse, dér inainte de tóte a distruge intr'ensii plant'a veninósa a amorului propriu si a egoismului, elu ii deprinde a plantá arbori fructiferi, inse mai antaiu a deveni ei insisi in comuna plante nobile.“ In aceste se cuprind tóte insusirile ce trebuie se le poséda unu invetiatoriu. Caracterulu, moral'a, disciplin'a, metodulu si iubirea facia de copii, tóte aceste se le intruneasca invetiatorulu atunci póte pasi siguru pe calea cea ghimpósa pe a educatiunei si va dobandi lauri nevsesibili.

Afara de aceste, invetiatoriulu trebuie se fie incuratu si cu materi'a obiectelor de invetiamentu. Se-si faca siesi unu planu dupa care se imparta materi'a astfeliu, incat se o póta tractá tóta si cu usiorare intr'unu anu scolariu. Si pentru uniformitate in propunere si procedere dupa unulu si acelasi sistemu, cá invetiamentulu se iee unu aventu de opotriva in tóte scólele nóstre, datorintia avemu fiecarele dintre noi a ne apucá cu seriositate, a desbate si a alege calea cea mai buna si mai usióra pre carea se ne ajungemu scopulu cu propunerea cutarui obiectu de invetiamentu. Pentru aceea sustienu ca comitetulu reuniunei nóstre invetiatoresci nu fara cauza a impartitu materialulu de invetiamentu in grupe spre tractare si pertractare in despartiemintele nóstre cercuali; ér in urm'a impartirei precum scim, adunarea generala a decisu cá in despartimentulu nostru se se tractedie in decursulu acestui anu Istori'a si Constituti'a — deci cu permisiunea On. adunari 'mi iéu voia a vorbí ceva si a schitiá si o prelegere din Istoria.

Scim ca istori'a urmaresce scopulu de a influintiá asupra intelegintiei nobiliteaza inim'a si escita voi'a catra entusiasmu. E de lipsa inse a ne sci folosi de momentele prin cari potem desvoltá aceste facultati. Ca vom insirá evenimentele si vom istorisi in ordine cronologica domnirea cutarui si cutariu rege, fara a transplantá sentimentele in spiritulu elevului, nu ne vom ajunge nici unu scopu. Evenimentele, faptele si urmarile loru, trebue se le legam de persóna. Va se dica: Istori'a se o propunem in form'a biografica si in modu educativu.

Din caracterulu firmu, iubirea de dreptate si de poporu a cutarui domnitoriu a carui biografia tractamu, se desvoltam in copilu placere catra totu ce e adeveratu, spontaneitate si taria in propusu iubire catra semeni supunere si loialitate catra stapanitoriu. Din molipeiune, disgustu catra ce e reu si catra viciuri, ér din bravura si curagiu iubire catra patria si pamentulu stramosiescu.

Din punctu de vedere didacticu, noi vom incepe cu istori'a nationala in legatura cu a patriei. „Dela cunoscutu la necunoscutu, dela aprópe la mai departe.“

Procesulu e cá la tractarea cutarei bucati de lectura, si anume:

a) invetiatoriuulu enareadia pies'a istorica respective biografi'a.

b) dupa enarare din partea invetiatoriuului, se se enaredie prin scolarii mai buni.

c) apoi pies'a se cetesce din manualu.

La introducere in Istoria, pe bas'a principiului: „ca invetiamentulu se fie intuitivu“ eu d. e. incepu astfelu:

Me adrediu catra scolariu: Unde suntem noi acuma? Resp. Noi suntem in scóla. Intrebu apoiu pe al 2-le pe al treile etc. Asiadara noi suntem in scóla. Spunemi Ioane! De cand umbli tu la scóla? (Copilulu respunde.) Dar tu (al doile) de cand umbli la scóla? Dar tu etc. Pana nu ati inceputu voi a umblá la scóla: mai fost-a cineva aici? (Resp. Mai.) Cine a fostu inainte de voi? Resp. Inainte de noi au fostu alti copii. Cari acuma sunt mai mari, e dara?! (Completezu respunsulu.) Dar inainte de acei'a? Resp. (Altii cari sunt si mai mari, séu cari sunt barbati.)

Ce cugetati voi, inainte de mine mai fost-a invetiatoriu aici? Resp. Mai! care a muritu séu s'a dusu. Dar scóla acést'a, ce cugetati de multu e? Nu a fostu cumva alt'a in loculu ei? (Se respunde) N-o vedeti asia! Inainte de asta cu mai multu timp*) nu au fost tóte asia precum sunt acum'a ci altcumu alt'a casa de scóla alti copii, altu invetiatoriu, cari póte acum'a toti sunt morti.

Se vedem acum'a d. e. la voi a casa Toma, inainte de voi séu de tatalu teu, cine a locuitu? (Resp. Inainte de tata . . . mosiulu) Dar inainte de mosiulu teu? Resp.

*) Fiindca Istoria se baséza pe timp, inadinsu se se puna intrebari referitóre la timp, si notiunea timpu se se faca cunoscut cât de pe largu.

(Deca nu scie i-lu dau etc.) inainte de mosiul . . . stramosiul? Ce cugeti, totu intru aceea casa a locuitu? etc.

Asia dara precum diseiu mai nainte: inainte de ast'a cu mai multu timp, nu au fostu tóte asia precum sunt acum'a, alte case, alti ómeni pre cari noi adi numai dupa nume i-scimu, adeca audim numai de numele loru, altcum nu-i cunóscemu cu tóte ca suntem urmasii loru, ba chiar si alte sate séu comune au fost inainte de aceste pe aici, ba inca ne vom duce cu gandulu si mai departe inapoiu, gasim din carti ca nici noi Románii nu am fostu de cand lumea pe aici, ci inainte de noi a fostu altu poporu pre care noi adi nu-lu cunóscemu si din care numai traesce adi nimeni, ci numai numele i-a remasu.

Seiti voi cum s'a chiamatu acelu poporu? Spune Ilie! (din clas'a superiora) Cum s'a chiamatu poporulu care a fost inainte de noi pe aici? Resp. Poporulu . . . s'a chiamatu Daci. Spune si tu? Spune si tu? etc. Eu ve voiu povesti cum a fostu acelu poporu si cum am ajunsu noi in loculu lui.

Inca si adi audim in povesci de ómeni uriesi, cum le dice povestea nesdraveni, cari facéu cetati si alte nesdravenii, aceste se spunu de Daci. Adeca ei erau facuti bine la trupu, tari si cu curagiu, asia incatu pe tóte popórele din vecinitate le bateau,, cá se-si laticesca tiér'a, de aceea le-a remasu numele de nesdraveni. Chiar si o imperatia mare mare, imperati'a Romaniloru (aici se póte areté teritoriulu) inca o invinsesera in batae, pentru ca pe aceea vreme in aceea imperatia domniá unu imperatu slabu si fricosu care fugea de resbelu sau batae. Cum l-a chiamatu N. (Resp.) Asia! Acestu Domitianu precum diseiu, erá unu imperatu fricosu, móle cum am dice, totodata imbuibatu i-placea a-se desmierdá dar nu a carmuí cu vrednicie, si asia sciindu-lu Dacii cum erá, s'a pornitu regele lor Decebalu cu resbelu asupra lui, l'a invinsu, nu dóra pentru ca ostasii romani ar fi fost asia slabi, ci nu avea cine se-i conduca, cáci imperatulu loru Domitianu, in locu se-i incuragieze, mai mare frica bagá in ei, deci mai bucurosu s'a invoitu se platésca tributulu Daciloru, decatu se se bata mai departe cu ei.

Vedeti ce face trandavi'a si nechibsuél'a?! Ve poteti inchipuí cum unu omu sanetosu si tare, deca din di in di remane in lenevire, petrece fara lucru, cum lu-cuprinde seraci'a cade in dispretiuulu ómeniloru, si mai pe urma si-zalogesce si averea cá se póta traí, ér copii sei deca-i are sunt nebagati in séma. Asia era Domitianu, in locu de a aperá imperati'a sea cu barbatie, a incuragiá pe ostasii sei la lupta pentru averea si pamentulu loru, a mai voitu a se zalogí cum am dice si a platí tributulu Daciloru numai cá se póta traí in pace.

Aceast'a n'a tienutu prea multu asia. Nu mult dupa ce a muritu Domitianu au avutu Romanii altu imperatu mai viteazu, mai curagiosu si mai intieleptu, carui'a i-a fostu singuru rusine de slabitiunea lui Domitianu, si cá se arate ca cine sunt Romanii, le-a datu de capu Daciloru, i-a batutu bine, a cuprinsu tiér'a loru, mai pre toti Dacii i-au risipitu, nici chiar Decebalu nu a remasu viu. Si fiind-ca tiér'a in care domnise Dacii erá dintre cele mai bune plina cu totu feliulu de bunatati, cá se nu remana

desiarta, invingetoriulu imperatu alu Romaniloru a adusu din imperati'a lui pre cei mai placuti ostasi si ómeni de ai lui, si i-a asiediatu in ea.

Acelu imperatu vrednicu a fostu Traianu, ér poporul adusu de elu in loeulu Daciloru, a fost Romanii, ai caroru urmatori suntem noi Români de adi.

Despre Traianu, cum s'a batutu cu Dacii, ve voiu povesti de alta data, acuma inse voescu se sciu, care dintre voi scie povesti mai bine istoriór'a acést'a, ce ve spuseiu eu. (Se enareaza prin scolari.)

Dupa enarare, séu si in decursulu enararei se se puna intrebari la momentele mai insemnate, cari redica valórea istoriei si edifica edncatiunea elevului. Apoi prin invingerea lui Traianu reportata asupra Daciloru se se escite in elevi entusiasmare si mandria nationala.

Aceast'a ar fi schiti'a unei prelegeri practice din istoria. E destulu se ne multiamimu la prim'a prelegere cu atât'a; se nu lasam inse, cá elevii se nu fia in stare a istorisi insisi ce au auditu.

Observu cá, si la oricare obiectu de invetiamentu, pre lenga cultur'a materiala se insusimu eleviloru si cultur'a formala, va se dica se nu ne multiamimu numai cu memorisarea mecanica, ci ori-ce invétia elevulu, se fie in stare a predá cu cuvintele proprii.

Afara de aceea invetiatoriulu consciu, se se pregateasca inainte de a tractá bucat'a, cá nu in decursulu prelegerii se caute a-si formá planulu si form'a propunerei, cáci fara pregatire ce adi edificam, mane se surpa.

D I V E R S E .

* *Multiamita publica.* Comun'a bisericesca gr. or. rom. din B.-Comlosiu esprima si pe acést'a cale cea mai profunda multiamita Serenitatii Sale dómnei Ducesse Mileva Jurlo Ducu de Sanct Marco, pentru prégratosulu donu de un'a miiá florini v. a. facutu bisericeii nóstre din incidentulu renovarei sale si din motiv ca in ea odichnescu remasitiile terestre ale scumpiloru ei parinti. Ceriulu lungésca firulu vietii Serenitatii Sale intru multi fericiti ani! Din siedinti'a comitetulu parochialu gr. or. rom. din B.-Comlosiu, tienuta la 16 Septemvre 1891. — P. Miulescu, prot. si ases. cons. metrop. cá presied. Iuliu Vui'a, notariu.

* *Multiamita publica.* Reuniunea romana de cánt din B.-Comlosiu esprima cea mai sincera multiamita sororeloru reuniuni din San-Nicolaulu-mare si Izvin, cari n'au pregetatu a luá parte activa la serbarile nóstre din 14 si 15 Septemvre a. e. si in specialu braviloru loru invetiatori dirigenti Dloru Antoniu Minisian si Ioan Mateica. Vieze si prospereze sororele reuniuni. — B.-Comlosiu, 18 Septemvre 1891. — Iuliu Vui'a, intemeietoriulu reuniunei cá v. presied.

* *Multiamita publica.* Subscrisulu, in numele comunei bisericesci romane gr. or. din Sara-vale, prin acést'a, viu a aduce cea mai profunda multiamita publica consateniloru nostri Lazar Vernica si Nicola

Chita, carii din indemnu propriu, dimpreuna cu sotiele lor, Flóre si Eva, au binevoitu a doná, pe seam'a santei nóstre biserici, câte unu prapore; pentru care fapta crestinésca, esprimandu-li si pre acést'a cale multiamirile nóstre, rog pre Dumnedieulu mileloru si alu indurariloru se-li resplátésca inumit fapta-li nobila, démna de imitat. — Sara-vale, la 12 Septemvre 1891. — Pentru Comitet: Nicolae Chitta, presiedintele comit. par.

* *Calatoria in lada.* Croitorulu Herman Zeitung, care acum doi ani facu o calatoria in lada dela Vien'a pâna la Parisu, dupa cum se scrie acum din Amsterdam, din nou a intreprinsu o asemenea calatoria in lada si inca dela Parisu pana la Amsterdam, unde sosí dilele acestea. La Amsterdam, lad'a in care se aflá curiosulu calatoriu, fú depusa mai întâiu intre bagagiile dela gara. Intr'o diminétia, când unulu dintre functiunari intrá in birou, audí de-odata unu glasu omenescu, ce venea dintr'o lada din apropierea s'a. Spariatu, incepú se tipe si fugi afara din odaia; nu peste multu inse se re'ntórse acompaniatu de siefulu de birou si de mai multi politisti; deschisera lad'a, din care, spre mai marea loru mirare, vediura esindu cea mai „renumita“ calfa de croitoru, pe Herman Zeitung, care erá ruptu de fóme, caci in decursulu calatatoriei nu mâncase nimicu; numai câteva lamái ayuse, cu alu carora sucu i-si stêmpará setea. Lad'a era lunga de 1.05 metri, lata de 55 cm. si inalta de 77 cm. In coperisiu se aflau mai multe gauri mici, facute cu sfredelulu, si pe lâng'a aceea, lucrulu erá astfelu intogmitu, ca Zeitung putea ridicá coperisiulu ladii când voiá. Dusu fiindu la politia, elu spuse, ca Luni sér'a a fostu espedatu cu trenulu dela Parisu si Joi diminéti'a a ajunsu la Amsterdam.

* *Art'a de a rabdá fóme.* Germanulu Tanner si Italianulu Succu si-au gasitu unu puternicu concurentu in persón'a Francesulu Alexandru Jacques, care in ceea ce privesce art'a de a rabdá fóme, a intreputa pe toti „artistii“ de acést'a categoria. In Royal Aquarium din Londr'a s'a supusu acestu francesu unei rabadari prajite de 50 de dile. Anume dela 31 Iulie si pana in 19 Septemvre n. e. elu a ajunatu neintreputu sub inspecti'a mediciloru si a diaristiloru, fara a se hraní, decât cu unu prafu de radecini, preparatu de elu insu-si, ér apa n'a beutu, decâtu 52 de litre. Cu tóte acestea din greutate n'a perdutu mai multu de 28 de fonti. Ajunulu si-lu terminá printr'unu exercitiu gimnasticu, luandu pe umeri unu barbatu sdravenu, pe care-lu purtà de 2 ori in jurulu salei si apoi, punéndu-lu josu, declará, ca acum s'a saturatu de ajunu. Jacques fú cercetatu in timpulu ajunului seu de numerosu publicu, platindu taxe de intrare destulu de mari.

* *Câti ómeni suntu in lume?* Dupa statistic'a cea din urma, in tóta lumea suntu 1554.8 milióne ómeni. Deci cadu pe unu chilometru patratu 12. Dintre acestia in Europ'a 352.2 milióne, Asi'a 860.3 milióne, Afric'a 106.1, Americ'a 124.5 milióne, Polinesi'a 5.3 milióne si la Polulu-Nordu 80 mii locuitori.